

พระธรรมเทศนา

ชั้นตีกถา

พระรัตนเวที (ชำนาญ เขมมนโท) ป.ธ.๗, พธ.บ.

วัดกุยบุรี ตำบลกุยบุรี อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

รับพระราชทานถวายพระธรรมเทศนาในพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศล

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต

ให้คณะรัฐสภา เป็นเจ้าภาพบำเพ็ญกุศล ถวายพระศพ

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี

ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง

วันพุธที่ ๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๕๔

ขอถวายพระพร เจริญพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒน์มงคล พระชนมสุขทุกประการ จงมีแต่
สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ บัดนี้ อาตมภาพจักรับ
พระราชทาน ถวายพระธรรมเทศนา ฉลองพระเดชพระคุณ ประดับพระปัญญาบารมีในชั้นตีกถา
ถ้าอาตมภาพถวายพระธรรมเทศนา มิต้องด้วยโวหารอรรถาธิบายแห่งพระธรรมเทศนาบทใดบท
หนึ่งก็ดี ขอเดชะ พระเมตตาคุณ พระกรุณาคุณ พระชั้นตีกุณ จงทรงพระกรุณาโปรดพระราชทาน
อภัย แก่อาตมภาพผู้มีปัญญาน้อย ขอถวายพระพร

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

ชนฺตี ปรมํ ตโป ตีติกฺขาติ

ณ บัดนี้ จักถวายวิสาขนาพระธรรมเทศนาในชั้นตีกถา ฉลองพระเดชพระคุณ ประดับพระ
ปัญญาบารมี เพิ่มพูนพระกุศลทักษิณานุประทานกิจ อันสมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ผู้ทรง
พระคุณอันประเสริฐ ทรงบำเพ็ญพระราชทาน การทรงบูชาแลอุทิศแก่สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้า
ฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี โดยความที่ทรงเป็นพระญาติ ทรงเป็นเชื้อชาติแห่งพระ
บรมราชจักรีวงศ์ อีกทั้งทรงดำรงไว้ซึ่งพระกตัญญูกตเวทิตาคุณ ทรงเกื้อหนุนตลอดมาจน
จนกระทั่งสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เสด็จสู่ฟากฟ้าดุสิตาเทวโลก

การบำเพ็ญพระราชกุศลเพื่อทรงบูชาแลอุทิศ ณ วาระนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรด
กระหม่อม พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้คณะรัฐสภา เป็นเจ้าภาพ ตามที่กราบบังคมทูลขอ
พระบรมราชานุญาต จึงนับเป็นโอกาสอันดีที่ คณะรัฐสภา ซึ่งมีประธานรัฐสภา เป็นประธาน จะได้

แสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ที่ทรงสร้างและสืบทอดประเทศชาติ ให้ตกทอดมาเป็นสมบัติของประชาชนชาวไทย ให้ได้อาศัยพระบรมโพธิสมภาร มีความสุขสำราญด้วยลาภยศ สุข สรรเสริญ เพื่อแม่แก่ตนและแก่คนในครอบครัวอีกทั้งคนในปกครอง

ดำเนินความตามวาระพระบาลีที่ยกขึ้นตั้งไว้เป็นอุทเทสบทว่า **ขันติ ปรมฺ ตโป ตีติกขา** แปลความว่า **ความอดทน คือ ความอดกลั้นไว้ได้ เป็นธรรมอย่างยอดเยี่ยม** ดังนี้ ความจริงพระศาสนธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ย่อมมีประโยชน์เฉพาะแก่ผู้นำไปประพฤติปฏิบัติตามเท่านั้นหาประโยชน์แก่บุคคลนอกไปจากนี้ไม่, เปรียบเหมือนยารักษาโรคนานาชนิดที่เขาประกาศโฆษณาขาย ถึงบุคคลจะมีความเข้าใจในคุณภาพของยาชนิดนั้นๆ เป็นอย่างดี จัดหาซื้อไปเก็บไว้ในตู้บ้านเรือนของตน ไม่ยอมรับประทานยานั้นๆ โรคในตัวของเขาย่อมไม่หายไป

ต่อเมื่อนำเอายาที่ตนมืออยู่รับประทาน โรคในร่างกายจึงหายไปฉับใด พระศาสนธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ฉนั้นเหมือนกัน แม้ท่านผู้เป็นพุทธศาสนิกชนจะได้ศึกษาเล่าเรียน หมั่นสวดรับฟัง ทรงจำไว้ได้ สามารถรู้ได้ว่า อะไรดี อะไรชั่ว และมีจิตใฝ่รักความดี เกลียดความชั่วก็ตาม แต่ยังไม่เริ่มทำความดี และยังไม่ละความชั่ว โรคใจ คือ กิเลส ความโลภ ความโกรธ ความหลงภายในจิตใจ ของเขาก็ยังไม่ลดน้อยลง ไม่จาง ไม่ห่าง ไม่หายไปจากจิตใจของเขาฉนั้นเหมือนกัน

อนึ่ง ธรรมด้ายารักษาโรคของมนุษย์เรา เมื่อว่าตามชื่อแล้ว ก็มีจำนวนมากมาย จนไม่สามารถจะนับได้ครบถ้วนว่ามีกี่ขนาน แต่เมื่อกกล่าวสรุปคงมี ๒ ชนิด คือ ๑. ยาบำรุงกำลัง ๒. ยาบำบัดโรคโดยตรง แม้พระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็มีจำนวนมากมายตามสมควร แก่อธยาศัยของเวไนยสัตว์ มีจำนวนถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้น

แต่เมื่อกกล่าวโดยย่อก็มี ๒ ประเภท คือ ๑. ปหาตัพพธรรม เป็นธรรมะที่ควรละควรกำจัดเพื่อชำระจิตใจให้หายจากโรค คือ กิเลส หรือกล่าวให้เข้าใจง่าย ได้แก่ ธรรมะเป็นเครื่องบำบัดโรค ๒. ภาเวตัพพธรรม เป็นธรรมะที่ควรเจริญ ควรบำเพ็ญให้เกิดขึ้นเพื่อเป็นเครื่องพุงจิตใจหรือกล่าวให้เข้าใจง่าย ได้แก่ ธรรมะเป็นเครื่องบำรุงจิตใจ

สำหรับพระธรรมคำสั่งสอนที่จะนำมาแสดง ณ วันนี้ คือ **ขันติธรรม อันเป็นธรรมะเป็นเครื่องบำรุงจิตใจ เป็นเครื่องพุงจิตใจให้มีกำลังมั่นคงดำรงอยู่ในคุณงามความดี** วาระนี้จะได้อธิบายขยายความตามพระพุทธานุญาตนั้นเป็นลำดับไป คำว่า **ขันติ** คือ คุณธรรมอันเป็นเครื่องพุงจิตใจให้มีสมรรถภาพ อดทน คงทน เข้มแข็ง หนักแน่น ไม่อ่อนแอ ไม่ท้อถอย ไม่ปล่อยจิตใจไปตามอารมณ์ ได้แก่ คุณธรรมเป็นเครื่องประดับประดาจิตใจให้มั่นคงดำรงอยู่ในทางที่ดี ที่ถูก ที่ชอบ ที่ควร ที่เหมาะสม คนมีขันติธรรมประจำจิตใจ มีลักษณะเป็นคนเข้มแข็ง มีจิตใจหนักแน่น ไม่โกรธง่าย ไม่มีอารมณ์เสื่อง่าย ไม่เป็นคนใจน้อย ไม่เป็นคนใจคอหงุดหงิด ไม่เป็นคนใจเบาเหมือนนุ่น ใจคอหนักแน่นเหมือนหิน ในการประกอบอาชีพการงานก็เป็นคนมีความขยันหมั่นเพียร ไม่ท้อถอย ไม่อ่อนแอ ไม่ประพฤติดนเป็นคนหยาบโหรงเมื่อพบอุปสรรคเข้ามาขัดขวางก็ไม่ท้อใจ ย่อมคิดหาทางแก้ไขทำการงานนั้นๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปจนได้ ไม่ยอมมละทิ้งเสียกลางคัน คนมีขันติธรรมไม่ใช่คนขี้ขลาดตาขาว การที่คนมีขันติธรรมประจำจิตใจ สามารถอดทน

ต่อกริยาอาการดูหมิ่นหรือต่อถ้อยคำที่บุคคลอื่นกล่าวล่วงเกินตำราหรือทำทนาย เป็นต้นนั้นๆ ได้
สารุขคนคติทั้งหลายยกย่องว่าเป็นผู้มีคุณธรรมสูง คนผู้มีขันติธรรมหาเป็นคนขลาดตาขาวไม่ หาใช่
เป็นคนมีจิตใจอ่อนแอไม่ เพราะยังไม่มีการต่อสู้กัน อนึ่ง ในการต่อสู้ จะด้วยวิธีการต่อสู้กันทาง
ร่างกายใช้กำลังก็ดี ใช้อาวุธเข้าประหัตประหารกันก็ดี ทางวาจาใช้ปากโต้เถียงตำราว่ากันก็ดี ถ้าหนีก็
แพ้โดยส่วนเดียว ถ้าต่อสู้ก็อาจมีแพ้มีชนะ ส่วนคนมีขันติธรรมประจําใจ อดทนนิ่งเฉยอยู่ไม่ต่อสู้
ไม่หนี ย่อมมีแต่ชนะฝ่ายเดียว คนมีขันติธรรมไม่ใช่คนหน้าด้าน ความจริงขันติธรรมเป็นคุณธรรม
ประคับประคองจิตใจให้มั่นคงดำรงอยู่ในคุณงามความดี ไม่ท้อถอยทั้งในการประกอบอาชีพ ทั้งใน
การรักษาชีวิต และในการดำเนินชีวิต ไม่ยอมอ่อนแอให้เกิดความเสื่อมเสียแก่ตน ส่วนความอดทน
ในทางเสื่อมเสียไม่จัดเป็นขันติธรรม แท้จริงคนไม่มีหิริ คือความละอายแก่ใจ ไม่มีโอตตปปะ คือ
ความเกรงกลัวความชั่วทุจริต ชื่อว่าเป็นคนหน้าด้าน ไม่มียางอาย ไม่กระดากอาย ก็เป็นคนอดทน
เหมือนกัน แต่เป็นคนอดทนในทางเสื่อมเสีย เป็นคนเอาเปรียบสังคม เป็นคนมีแต่ก่อความทุกข์
เดือดร้อน ก่อความรำคาญให้เกิดแก่ผู้อื่นโดยส่วนเดียว คนที่มักอดทนอะไรไม่ได้ แบ่งโดยย่อเป็น
๒ ประเภท คือ ๑. คนมีทรัพย์ ย่อมอดทนความหนาว ความร้อน ความหิวกระหาย ความคับแคบ
ความจำเจ ความจอบแจ ความตรากตรำ ไม่ได้ ๒. คนมียศ แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ ก.
อิสริยยศ มีตำแหน่งหน้าที่ มียศถาบรรดาศักดิ์สูง ข.บริวารยศ มีบริวารมาก ค.เกียรติยศ มีชื่อเสียง
โด่งดัง มีความรู้สูง คนที่มียศเหล่านี้ ย่อมอดทนการกล่าวล่วงเกินไม่ได้

ขันติธรรม ความอดทน แบ่งออกเป็น ๓ สถาน คือ อดทนต่อความลำบาก ๑ อดทนต่อ
ความตรากตรำ ๑ อดทนต่อกิเลส ๑

อดทนต่อความลำบาก นั้น ได้แก่ ความอดทนต่อความเจ็บป่วย ความป่วยไข้เพื่อจะรักษา
ชีวิตไว้ ไม่เป็นคนคิดสั้น คิดทำลายตัวเอง เพราะความป่วยไข้ที่เรื้อรัง เมื่อเจ็บป่วยไข้ก็ไม่แสดง
อาการว่าเจ็บปวดจนเกินกว่าเหตุ ไม่ส่งเสียงร้องครวญครางเกินกว่าเหตุ ไม่สออวยร้องครวญคราง
เพื่อต้องการให้ผู้อื่นหันมาสนใจเอาใจตัว ไม่ถือเอาความเจ็บป่วยอ้างเลศเป็นข้ออ้างขึ้นบังหน้าลา
หยุดทำงาน ไม่ประพฤติตนเป็นคนโรคน้อยแต่อาการมาก ดังคำพังเพยว่า “เป็นไข้แดงโม ท้อง
โตตีนเย็น ข้าวปลากินได้ การงานไม่ทำ” และไม่ถือเอาการร้องครวญครางเป็นอารมณ์ของจิตใจ
ด้วยคิดว่าจะได้บรรเทาความเจ็บปวด เพราะการทำเช่นนั้น เป็นการก่อความทุกข์เดือดร้อนความ
รำคาญแก่ผู้พยาบาล และผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง

อดทนต่อความตรากตรำ ได้แก่ ความอดทนในการประกอบอาชีพ ในการศึกษาและใน
การดำเนินชีวิต เป็นคนมีความอดทนต่อความหนาว ร้อน หิว กระหาย ไม่หลงงาน ไม่หนึ่งงาน ไม่
กลัวเหน็ดเหนื่อย ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่คอยถนอมตัว ไม่กลัวผิวเกรียม จะเสียความสวยงาม กลัว
มือจะสาก ปากจะเขียว คนที่ประพฤติอย่างนี้ต่อไปจะลำบากมาก เพราะธรรมดาคนเรา ถ้ามี
ความขยันหมั่นเพียร สู้อาบเหงื่อต่างน้ำ เมื่อเหงื่อออกมา น้ำตาจะออกน้อย ถ้าเหงื่อออก
น้อย น้ำตาจะออกมา เพราะเหงื่อมันหลบใน แล้วจะรวมตัวกันเข้าไหลออกมาเป็นน้ำตาในวัน
หลัง

อดทนต่อกิเลส ได้แก่ ความอดทนต่อโลภะ ความโมหะ และต่อโทสะ ความโกรธคิด ประทุษร้าย **อดทนต่อโลภะ** ได้แก่ ความอดทนต่ออารมณ์ที่มายั่วชวนให้ละโมภโลภมาก ขวนให้ เกิดความทะเยอทะยานอยากเกินควรแก่ฐานะ เช่น อยากได้ อยากมีไว้ในครอบครองของตนในสิ่ง ที่ตนไม่มีสิทธิ โดยวิธีการทุจริต **อดทนต่อโทสะ** ได้แก่ ความอดทนต่อความโกรธคิดประทุษร้าย อดทนต่อถ้อยคำแสบหลุม อดทนต่อกิริยาอาการของผู้อื่นที่ขัดขวางนัยน์ตาของตน

คนมีขันติธรรมอดทนต่อโทสะได้ มี ๓ ประเภท คือ

๑. ประเภทต่ำ **อดทนได้เพราะต้องยกว่าเขา** ได้แก่ คนที่ไม่มีทางสู้เขาได้ ทั้งด้านกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังอาวุธ กำลังพวกพ้องบริวาร กำลังความรู้ ความสามารถ ยศศักดิ์ หน้าที่การงาน

๒. ประเภทกลาง **อดทนได้เพราะเสมอกัน** ได้แก่ ผู้ที่มีกำลังพอๆ กัน เมื่อต่อสู้ได้ต่อกัน แล้ว ไม่แน่ว่าจะชนะเขาได้ จะต้องย่อยับไปด้วยกัน หรืออาจพลาดพลั้งเป็นฝ่ายแพ้เขาก็ได้ จึง ต้องหักใจยอมอดทนไว้

๓. ประเภทสูง **อดทนไว้เพราะถือความเป็นใหญ่** ได้แก่ ผู้ที่มีกำลังได้เปรียบเขาทุกอย่าง แต่ไม่ต้องการต่อความยาวสาวความยืด ไม่ต้องการจะก่อเวรก่อภัย อันไร้ประโยชน์ ไม่ต้องการเอา ไม้สั้นไปรันของเหลวที่มีกลิ่นเหม็น

คนที่อดทนได้เพราะถือความเป็นใหญ่นั้น ย่อมอดทนได้เพราะการพิจารณาตามความเป็นจริงและสิ่งแวดล้อมต่างๆ คือ

๑. ถ้อยคำที่ล่วงเกินนั้นมีอิทธิพลเฉพาะผู้ยอมรับเท่านั้น ความจริงถ้อยคำแสบหลุมนั้น ย่อม มีอำนาจก่อความทุกข์เดือดร้อนให้เกิดแก่ผู้ฟัง เฉพาะผู้ยอมรับรู้เท่านั้น ถ้าผู้ฟังไม่ยอมรับรู้ก็ตก เป็นของผู้กล่าวนั่นเอง เปรียบเหมือนสิ่งของรับแขก ถ้าแขกเขาไม่บริโภคน ไม่รับไป ย่อมตกเป็น ของเจ้าของบ้านนั้นฉันใด ถ้อยคำแสบหลุมนั้นก็ย่อมตกเป็นของผู้กล่าวนั่นเองฉันนั้น

๒. ถ้อยคำล่วงเกินนั้นเมื่อยอมรับไว้ทำให้จิตใจเกิดความโกรธเป็นสิ่งทำลายความสวยงาม ทำลายสุขภาพจิต ทำให้แก่เร็ว เพราะคนที่ถูกความโกรธครอบงำย่อมหมดความสวยงาม ซึ่ง แสดงออกมาภายนอกทำให้หน้าแดง หน้านิวคิ้วขมวด ตาตาย เห็นข้างเท่าหมู ปากสั้น มือเท้าสั้น ตีหน้าเป็นยักษ์เป็นมาร ตีหน้าข้างปิ่นได้ยาก เป็นการทำลายสุขภาพจิต และสังขารล่วงโรยแก่เร็ว เพราะขณะเกิดความโกรธ หัวใจเต้นแรง เร็วมาก ทำให้เสียสุขภาพ อ่อนเพลีย ทำประสาทให้มึน ซา คิดอะไรไม่ออก บอกอะไรไม่ถูก ต้องพูดซ้ำๆ

๓. พิจารณาถึงสิ่งแวดล้อมความเกี่ยวเนื่องกัน พิจารณาถึงตัวผู้กล่าวล่วงเกินนั้นว่า เป็น ญาติของเรา เป็นมิตร เป็นสหาย เป็นผู้มีพระคุณต่อเรา เป็นคนบ้านใกล้เรือนเคียงกัน เคยศึกษา เล่าเรียนมาสำนักเดียวกัน เป็นคนบ้านตำบลเดียวกัน อำเภอ จังหวัดเดียวกัน เป็นพุทธศาสนิกชน ด้วยกัน เป็นชาวไทย เป็นมนุษย์ด้วยกัน และในที่สุดว่าเป็นเพื่อนร่วมโลก เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน

๔. จงมองในแง่ดี อย่ามองในแง่ร้าย จงมองค้นหาคุณงามความดีในตัวเขา เพราะคนเรา ย่อมมีส่วนดีอยู่บ้าง เช่น เป็นคนปากร้าย แต่ใจดี เคยรู้จักมักคุ้นกัน เคยเป็นมิตรสหายกัน เคย ช่วยเหลือเรา หรือเขาร้ายต่อเรา แต่เขาเป็นคนทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เขาดีว่าเรา เพราะเขา

หวังดีต่อเรา เมื่อมองหาความดีในตัวเขาไม่พบ ก็คิดว่าสิ่งที่เขาทำที่เราเพียงแต่ลมปาก เขายังมีเมตตากรุณาต่อเรา ที่เขาไม่ทุบตีเรา ถ้าเขาทุบตี ก็ยังดีกว่าฆ่า

๕. พิจารณาเห็นว่า เป็นกรรมของสัตว์แล้วมีเมตตากรุณา ความจริง คนเราทุกคนต้องการเป็นคนดีด้วยกันทุกถ้วนหน้า เมื่อก่อนมีอหังการใจคอดี ต่อมาภายหลังเกิดการเปลี่ยนแปลงไป เพราะจิตใจถูกอำนาจกิเลส ความโลภบ้าง ความโกรธบ้าง ความหลงเขลาบ้างเข้าครอบงำบ่อนทำลายคุณภาพของจิต บังคับจิตให้เห็นผิดเป็นชอบ จึงต้องทำไปในสิ่งที่เป็นการผิดเสียหายทั้งแก่ตนและผู้อื่น ความจริงความโกรธนั้น เปรียบเหมือนไฟ ธรรมดาไฟเกิดขึ้น ณ ที่ใด ย่อมเผาไหม้สิ่งนั้นก่อน แล้วจึงลุกลามไปเผาไหม้สิ่งอื่นๆ ต่อไป ฉันทใด แม้ความโกรธนี้ก็ฉันทนั้น เกิดขึ้นในจิตใจของผู้ใด ย่อมทำลายเผาไหม้จิตใจของผู้นั้นก่อน แล้วจึงจะลุกลามออกมาทางกาย หรือวาจาไปเผาไหม้ผู้อื่นต่อไป อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนสนิมที่เกิดแก่เหล็กย่อมกัดกร่อนเหล็กนั้นเองให้เสียคุณภาพสึกกร่อนไปฉันทใด แม้ความโกรธนี้ก็กัดกร่อนทำลายจิตใจของผู้ถูกความโกรธครอบงำนั้นเอง ฉันทนั้น

เพราะเหตุนี้ ผู้ถูกความโกรธเข้าครอบงำแล้ว มากล่าวถ้อยคำหยาบคายต่อเรานั้น เป็นผู้ที่สมควรจะได้รับความเมตตาสงสารจากเราเป็นอย่างยิ่ง โดยนึกเสียว่า การที่เรายอมให้เขาทำเรา นั้น เป็นการช่วยบรรเทาความโกรธ ความทุกข์ในจิตใจของเขา ให้ลดน้อยลงไปเสียบ้าง เป็นการช่วยให้เขามีความสุขได้ประการหนึ่ง เชื่อว่าเราได้ช่วยเหลือมนุษย์ด้วยกันให้มีความสุข

รวมความว่า ความอดทนคือความอดกลั้นไว้ได้ย่อมเป็นคุณธรรม บำราบ ปราบปราม ความชั่วเสียหาย ที่จะเกิดแก่ตนได้อย่างยอดเยี่ยมดังกล่าวแล้ว เพราะฉะนั้น สาธุชนคนดีงามทั้งหลาย ผู้หวังความสุขความเจริญแก่ตน จงบำเพ็ญขันติธรรมให้มียู่ เป็นหลักประพฤติประจำใจ อยู่เสมอ ย่อมจะสำเร็จสมดังมโนรถ ความมุ่งมาดปรารถนาทุกประการ

แสดงพระธรรมเทศนาในชั้นตติกา พรรณนาความในพระพุทธพจน์ว่า **ขณฺตี ปรมํ ตโป ตีติกฺขา** ความอดทน คือความอดกลั้น เป็นตบะเครื่องเผากิเลสเป็นอย่างยิ่งนี้ พอได้ใจความตามสมควรแก่เวลา เอวัง ก็มีด้วยประการฉะนี้ ฯ

ขอถวายพระพร

ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร สำนักพระราชวัง
โทร. ๐ ๒๖๒๓ ๕๕๐๐ ต่อ ๓๑๐๓-๔
www.brh.thai.gov.net/